

Sygn. akt II CSK 408/18

POSTANOWIENIE

Dnia 12 lutego 2019 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Henryk Pietrkowski

w sprawie z powództwa L. N.
przeciwko Skarbowi Państwa - Prezesowi Sądu Rejonowego w Ś.
o zapłatę,
na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej w dniu 12 lutego 2019 r.,
na skutek skargi kasacyjnej powoda
od postanowienia Sądu Apelacyjnego w [...]
z dnia 26 października 2017 r., sygn. akt I ACz [...],

- 1. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania,**
- 2. zasądza od powoda na rzecz Skarbu Państwa - Prokuraturii Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej kwotę 8.100 (osiem tysięcy sto) zł tytułem zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego,**
- 3. przyznaje adw. M. M. od Skarbu Państwa - Sądu Apelacyjnego w [...] kwotę 5.400 (pięć tysięcy czterysta) zł powiększoną o stawkę podatku VAT tytułem kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej powodowi w postępowaniu kasacyjnym.**

UZASADNIENIE

Skarga kasacyjna została ukształtowana w przepisach kodeksu postępowania cywilnego jako nadzwyczajny środek zaskarżenia, nakierowany na ochronę interesu publicznego przez zapewnienie rozwoju prawa, jednolitości orzecznictwa oraz prawidłowej wykładni, a także w celu usunięcia z obrotu prawnego orzeczeń wydanych w postępowaniu dotkniętym nieważnością lub oczywiście wadliwych, nie zaś jako ogólnie dostępny środek zaskarżenia orzeczeń umożliwiający rozpoznanie sprawy w kolejnej instancji sądowej. Koniecznej selekcji skarg pod kątem realizacji tego celu służy instytucja tzw. przedsądu, ustanowiona w art. 398⁹ k.p.c., w ramach której Sąd Najwyższy dokonuje wstępnej oceny skargi kasacyjnej. Ten etap postępowania przed Sądem Najwyższym jest ograniczony - co należy podkreślić - wyłącznie do zbadania przesłanek przewidzianych w art. 398⁹ § 1 pkt 1 - 4 k.p.c., nie zaś merytorycznej oceny skargi kasacyjnej. W razie spełnienia co najmniej jednej z tych przesłanek, przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania jest usprawiedliwione.

Pełnomocnik powoda L. N. w skardze kasacyjnej wniesionej od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...] z dnia 26 października 2017 r. wniosek o przyjęcie jej do rozpoznania oparł na przesłance wskazanej w art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c.

Istotne zagadnienie prawne zostało sprowadzone do pytania, „czy w świetle zasady jednolitości Skarbu Państwa dopuszczalne jest w postępowaniu cywilnym wystąpienie z roszczeniem odszkodowawczym przeciwko Skarbowi Państwa reprezentowanemu przez określoną *statio fisci*, w sytuacji, gdy postępowanie przeciwko Skarbowi Państwa reprezentowanemu przez inną *statio fisci* o roszczenie oparte na tle tego samego zdarzenia historycznego zostało już prawomocnie zakończone, przy czym przy uwzględnieniu, że powód w każdym z tych postępowań wiąże zdarzenie sprawcze z działaniem tej (innej) *statio fisci* reprezentującej w danym postępowaniu Skarb Państwa?”.

Zgodnie z ugruntowanym w orzecznictwie Sądu Najwyższego poglądem, za istotne zagadnienie prawne w rozumieniu art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c. uznaje się zagadnienie nowe i dotychczas niewyjaśnione. Zagadnienie to musi mieć charakter istotny i być zagadnieniem ściśle jurydycznym, dającym się przedstawić

w sposób syntetyczny i oderwany od kontrowersji dotyczących ustaleń faktycznych lub oceny dowodów (zob. postanowienie SN z dnia 22 grudnia 2008 r., III CSK 285/08, IC BSN 2009, nr 4, s. 48). Chodzi przy tym o zagadnienie o charakterze abstrakcyjnym, którego wyjaśnienie przyczyni się do rozwoju jurysprudencji, a jego rozstrzygnięcie będzie miało znaczenie nie tylko dla oceny konkretnej, jednostkowej sprawy, ale także dla innych podobnych spraw. Przedstawienie istotnego zagadnienia prawnego wymaga precyzyjnego sformułowania poprzez wskazanie przepisu prawa materialnego lub procesowego, z którym jest związane, i wskazania argumentów prawnych, które prowadzą do rozbieżnych ocen (zob. m.in. postanowienie SN z dnia 10 maja 2001 r., II CZ 35/01, OSNC 2002, nr 1, poz. 11).

Odnosząc się do uzasadnienia wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania, Sąd Najwyższy stwierdził, że wywód zawarty w skardze kasacyjnej pozbawiony jest pogłębionej argumentacji dotyczącej możliwych rozstrzygnięć przedstawionych kwestii w sposób oderwany od okoliczności konkretnej sprawy, a zatem nie daje podstaw do stwierdzenia, że w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne.

Powołana w skardze kasacyjnej uchwała Sądu Najwyższego z dnia 23 września 2010 r., III CZP 62/10 (OSNC 2011, nr 2, poz. 15), dotyczyła innej kwestii niż prezentowana w skardze kasacyjnej. Powstała ona przy rozpoznawaniu sprawy wieczystoksięgowej, a więc w postępowaniu nieprocesowym, skonstruowanym według zasad odbiegających - mimo zbieżności celów i funkcji - od postępowania procesowego. Cechą postępowania nieprocesowego jest również to, że częściej niż proces ma ono charakter prewencyjny (ochronny) oraz że znacznie mocniej akcentowany jest w nim interes publiczny. Ponadto - w świetle regulacji ustroju ksiąg wieczystych - sąd w postępowaniu wieczystoksięgowym jest zobowiązany ustalić z urzędu, czy nieruchomości Skarbu Państwa pozostaje w trwałym zarządzie i której jednostce ten zarząd przysługuje. Przyznanie trwałego zarządu, będącego formą władania nieruchomością państwową (samorządową), umożliwia konkretnej państwowej jednostce organizacyjnej prawidłowe gospodarowanie nieruchomością. W związku z tym interes konkretnej jednostki organizacyjnej w tym, aby wpis trwałego zarządu do księgi wieczystej odpowiadał rzeczywistemu stanowi prawnemu, jest oczywisty.

Interes ten zbieżny jest zresztą także z interesem publicznym. Z tych względów rozstrzygnięcie uchwały z dnia 23 września 2010 r., III CZP 62/10, nie jest adekwatne do oceny kwestii prezentowanej w skardze kasacyjnej.

W orzecznictwie przyjmuje się, że stroną (uczestnikiem postępowania) jest zawsze Skarb Państwa jako osoba prawa prywatnego, a nie reprezentująca go *statio fisci*. Jeżeli natomiast Skarb Państwa jest lub może być w konkretnej sprawie reprezentowany przez kilka jednostek organizacyjnych, spełniających wymagania określone w art. 67 § 2 k.p.c., to wydane przeciwko niemu orzeczenie nie może mieć dwoistego charakteru, tj. zawierać rozstrzygnięcia o uwzględnieniu roszczenia w stosunku do jednej jednostki organizacyjnej i oddaleniu w stosunku do innych jednostek. W świetle tych uwag nie było podstaw do przyjęcia skargi kasacyjnej do merytorycznego rozpoznania ze względu na przesłankę określoną w art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c.

W skardze kasacyjnej podniesiony został ponadto zarzut nieważności postępowania ze względu na pozbawienie powoda możliwości obrony swych praw (art. 379 pkt 5 k.p.c.) przez oddalenie wniosku o ustanowienie dla powoda pełnomocnika z urzędu (art. 117 § 5 w zw. z art. 386 § 2 k.p.c.). Zgodnie z art. 398¹³ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy w granicach zaskarżenia bierze pod uwagę z urzędu nieważność postępowania przed Sądem drugiej instancji. Nieważność postępowania przed sądem pierwszej instancji Sąd Najwyższy bierze pod uwagę jedynie na zarzut zgłoszony w skardze kasacyjnej i wskazujący na naruszenie art. 386 § 2 k.p.c. przez nieuwzględnienie nieważności postępowania przed sądem pierwszej instancji. W ramach tzw. przedsądu Sąd Najwyższy nie dokonuje merytorycznej oceny zasadności podstaw na jakich oparto skargę kasacyjną. Badając zawarte we wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania twierdzenie skarżącego, że w sprawie doszło do nieważności postępowania z powodu pozbawienia skarżącego możliwości obrony jego praw, należało wskazać na następujące okoliczności.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego dominuje stanowisko, że sam fakt istnienia choroby psychicznej strony nie uzasadnia konieczności uwzględnienia jej wniosku o ustanowienie pełnomocnika z urzędu. Także w takiej sytuacji sąd ocenia, czy udział adwokata lub radcy prawnego jest w sprawie potrzebny (art. 117 § 4

k.p.c.) i tylko wówczas, gdy sprawa jest skomplikowana pod względem faktycznym lub prawnym albo gdy strona wykazuje nieporadność i nie podejmuje stosownych działań procesowych, obowiązany jest ustanowić pełnomocnika z urzędu (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 19 lutego 2010 r., IV CSK 318/09, nie publ.).

Oddalając wniosek powoda o ustanowienie pełnomocnika z urzędu, referendarz sądowy wskazał, że brak jest podstaw do uznania, że powód nie będzie w stanie samodzielnie prezentować swojego stanowiska w sprawie, ponieważ samodzielnie dokonywał licznych czynności w toczącym się postępowaniu, a także w innych sprawach z jego udziałem. Z treści dokonywanych czynności wynika ponadto, że powód rozumiał kierowane do niego pisma sądowe, na zobowiązania odpowiadał rzeczowo i w wyznaczonym terminie. Szczegółowa analiza akt sprawy oraz twierdzeń zawartych w skardze kasacyjnej nie pozwalała zatem na stwierdzenie, że w sprawie doszło do nieważności postępowania.

Z przytoczonych względów należało odmówić przyjęcia skargi kasacyjnej do merytorycznego rozpoznania (art. 398⁹ § 2 k.p.c.).

O kosztach nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej powodowi w postępowaniu kasacyjnym z urzędu orzeczono na podstawie § 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 3 października 2016 r. w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez adwokata z urzędu (t.j. Dz. U. z 2019 r., poz. 18).

Na wniosek Prokuratury Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej zawarty w odpowiedzi na skargę kasacyjną Sąd Najwyższy orzekł o kosztach postępowania kasacyjnego na podstawie art. 98 i art. 99 w zw. z art. 108 w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. i art. 398²¹ k.p.c. oraz § 2 pkt 7 w zw. z 10 ust. 4 pkt 2 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych (Dz. U. z 2015 r., poz. 1804 ze zm.).